

УДК 371

ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Дубровський В. Л., Новікова Я. В.

У статті автори актуалізують проблему впливу засобів масової інформації на свідомість людини, які здатні переконувати її найефективнішим чином і значну роль серед них сьогодні відіграє Інтернет, зокрема вивчення впливу середовища на соціальне виховання дитини, на її внутрішній світ та поведінку. Проблема його впливу є досить складною і неоднозначною. Дана робота є лише однією із спроб розібратися в цій проблемі більш глибоко виділити напрямки виховної та навчальної діяльності для позитивного керування дитячими реаліями.

Ключові слова: соціалізація, макрофактори, мезофактори, мікрофактори, засоби масової інформації (ЗМІ), Інтернет-середовище.

В статье авторы рассматривают влияние средств массовой информации на сознание человека, которые способны переубедить его.

Самым эффективным образом, и значительную роль среди них, играет Интернет, в частности изучение влияния среды на социальное воспитание ребенка, на его внутренний мир и поведение. Проблема его влияния есть достаточно сложной и не однозначной. Данная работа есть лишь одной из попыток разобраться в этой проблеме более углубленно и выделить направления воспитательной и учебной деятельности для плодотворного руководства детскими жизненными реалиями.

Ключевые слова: социализация, макрофакторы, мезофакторы, микрофакторы, средства массовой информации (СМИ), Интернет-среда.

In the article the authors consider the influence of the mass media on the consciousness of a person who is capable of convincing him.

The Internet plays the most effective and significant role among them, in particular the study of the influence of the environment on the social upbringing of a child, on his inner world and behavior. The problem of its influence is quite complex and not unambiguous. This work is only one of the attempts to understand this problem more in depth and to outline the directions of educational and training activities for the fruitful management of children's vital realities.

Key words: socialization, macrofactors, meso factor, micro factor, media, Internet environment.

У процесі еволюції суспільства постійно змінювались основні фактори його розвитку, цінності, вартість тих чи інших продуктів (як матеріальних, так і духовних). Останні десятиліття відзначаються стрімким розвитком інформаційних технологій. Саме цей факт зумовив переосмислення засад виховання особистості, здатної ефективно соціалізуватися у сучасному світі. Однією із необхідних умов цього є врахування впливів засобів масової інформації на становлення особистості дитини.

Із засобами масової інформації (далі ЗМІ) ми стикаємося щодня. Із бурхливим розвитком інформаційних технологій сформувалося суспільство нового типу – інформаційне середовище.

ЗМІ мають великий вплив на сучасне суспільство. Людина ще з дитинства піддається їх впливу і це продовжується все її життя.

Людина медіасуспільства постійно перебуває у сфері впливу медіасередовища і численних медіа, що стають її соціальним повсякденням. З медіа вона отримує:

- ✓ необхідну інформацію;
- ✓ зразки і моделі поведінки в соціумі;
- ✓ приклади належних, соціально прийнятних переживань;

✓ можливість уникати тиску буденності й переживати яскраві – "позитивні" (радість, естетичне задоволення) і "негативні" (сум, тривогу, страх, відчуття ризику) емоції та почуття;

✓ альтернативні приклади відпочинку і дозвілля.

Ці можливості медіасередовища ідеально узгоджуються з природними віковими потребами дітей, і тому міцно утримують їх у сфері свого впливу. Діти можуть пізнавати життя з альтернативного джерела – через аудіовізуальні образи, екранні медіа (телебачення, Інтернет), які для багатьох замінюють традиційні джерела соціалізації, стають справжнім "підручником життя" [2].

Згідно з даними Національного союзу сімейних асоціацій, неповнолітня аудиторія щорічно проводить у середньому 154 години якісного часу (тобто періоду неспання) з батьками і 850 годин – з учителями, у той час як на контакти з різними екранними медіа у дітей відводиться 1400 годин.

Медики стверджують, що дитина молодшого шкільного віку без шкоди для здоров'я може дивитися телевізор від 1 до 3 годин на день, а сидіти перед монітором комп'ютера і того менше – від 10 до 30 хвилин [3].

А насправді все навпаки. За результатами дослідження Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, що охопило понад 2800 учнів, більшість школярів (86 %) користуються Інтернетом майже щодня та лише 4 % з них не користуються Інтернетом взагалі. При цьому в середньому на добу діти витрачають на користування Інтернетом 4 години [2].

Тепер, коли Інтернет став загальнодоступним і необхідним атрибутом повсякденного життя, виникає питання про його вплив на дитину. Чи є він корисним або негативним фактором? Особливо гострого характеру це питання набуває у контексті розмов про перегляд фільмів з чітко вираженими сценами насильства, жорстокості; вплив комп'ютерних ігор, які витісняють з дитячого світу всі інші види діяльності, процесу віртуального спілкування з незнайомцями, які часто негативно впливають на дитячу психіку, та врешті онлайн-залежності, яка на сьогодні б'є всі рекорди по іншим видам залежності. Відповідь на поставлені запитання не є однозначною, адже навіть корисні й життєво необхідні речі можуть ставати небезпечними. Викладене вище зумовлює вибір теми дослідження.

Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних авторів, що мають відношення до досліджуваної проблеми. Загальні питання інформатизації суспільства та її впливу на систему освіти досліджували Є. Дробков, А. Єршов, Т. Корнєєва, В. Кремень, Г. Радчик, Ю. Семків та інші.

Слово "Інтернет" стало для нас вже звичним і часто використовуваним. Світова мережа Інтернет, яка перетворилася на один із символів нашої епохи, сприймається сучасною людиною не просто як засіб збереження інформації, але і як середовище, тобто як певне місце, де можна знаходитися.

Інтернет-середовище – це віртуальний світ інформації навколо людини і світ її інформаційної діяльності (ігри, повідомлення, сайти, лайки і т. д.), це сфера діяльності людини, пов'язана зі створенням, перетворенням, споживанням інформації.

Активними дослідниками і користувачами цього середовища є діти.

За результатами соціологічних досліджень:

- 2/3 наших дітей у віці від 4 до 12 років грають у комп'ютерні ігри щодня;
- час щоденного перебування за комп'ютером у середньому складає більше 4-х годин;
- 50 % дітей переглядають інформацію без будь-якого вибору, уподобань і винятків;
- 25 % дітей у віці від 4 до 10 років грають у однакові ігри від 5 до 40 разів підряд;
- 38 % дітей у віці від 6 до 12 років при визначенні рейтингу свого проведення часу на перше місце поставили КОМП'ЮТЕР, виключивши при цьому заняття спортом, прогулянки на повітрі і спілкування із сім'єю [1].

У зв'язку з вищезазначеним, значно актуалізується проблема необхідності розвитку Інтернет та медіаграмотності саме в молодшому шкільному віці, що обумовлена такими факторами:

По-перше, молодший шкільний вік є надзвичайно важливим періодом для інтелектуального, фізичного і психоемоційного розвитку дитини. Діти цього віку

прагнуть самостійно досліджувати навколишній світ, задовольняючи інтерес до пізнання, зокрема і за допомогою Інтернету.

По-друге, сучасна дитина до моменту надходження в школу має, як правило, досить значний аудіовізуальний досвід: активно спілкується з комп'ютерної, відео- і звукозаписної технікою, володіє навичками поведінки з мобільною телефонією.

По-третє, учні початкової школи, що стикаються з постійно зростаючим потоком інформації (навчальної, медійної), відчують значні труднощі, коли їм необхідно проявити пошукові навички, самостійно критично оцінити отриману інформацію, проявляючи не тільки інтелектуальну та пізнавальну активність, але й особистісну, суб'єктивну позицію, творчу індивідуальність.

По-четверте, у молодшому шкільному віці розвиваються мотиви поведінки, моральну складову яких формують ідеали. В якості таких ідеалів виступають герої фільмів, книг, ігор. Характерною особливістю наслідування є копіювання зовнішнього боку вчинків героїв, оскільки, незважаючи на правильний аналіз змісту цих вчинків, дитина може не співвідносити їх з власною поведінкою [4].

Таким чином, медіа стали невід'ємною частиною життя молодшого школяра. Вони вже не тільки дозволяють отримувати інформацію, а й формують світогляд, смаки, погляди та переконання.

Проблема виховання особистості завжди була однією із актуальних, а в сучасному житті та в сучасних його умовах вона набуває особливого значення. Відомо, що для виховання батьки, педагоги, дорослі використовують всі можливі засоби і Інтернет займає значну роль у цьому процесі.

І. В. Челишева, яка ретельно розглядає питання освоєння медійного простору молодшими школярами, небезпідставно впевнена, що школярам у віці 6–10 років медіаграмотність необхідна як і вміння читати, писати чи рахувати [5].

Але поряд з цим Інтернет має і свої недоліки, які ми вже зазначали.

При цьому лише 87 % батьків вважають, що повинні навчати дітей правилам безпечного користування мережею і лише 18 % дорослих перевіряють, які сайти відвідує їх дитина.

Інститут соціології НАН України провів дослідження про те, наскільки серйозними є загрози, які підстерігають українських дітей в Інтернеті. Хоча рівень комп'ютерної грамотності зростає, багато батьків просто не розуміються на підводних каменях мережі для їх чад: 76 % батьків навіть не цікавляться, які Інтернет-сторінки відвідує їх дитина.

Тим часом в Україні поки що мало хто усвідомлює реальні загрози з боку злочинців, які несе Інтернет для дітей. Чим же загрожує Інтернет українським дітям?

Побачивши в Інтернеті рекламу алкоголю чи тютюну, хоча б раз пробували їх купити – 28 %.

Готові переслати свої фотографії незнайомцям в мережі – 28 %.

Періодично потрапляють на сайти для дорослих – 22 %.

Без вагань погоджуються повідомити інформацію про себе і свою сім'ю (місце проживання, професія і графік роботи батьків, наявність в будинку цінних речей) – 17 %.

Відправляють платні SMS за бонуси в онлайн-іграх, не звертаючи уваги на їх вартість – 14 %.

Намагалися купити наркотики – 11 % [6].

Як стверджують психологи, в молодшого школяра від користування Інтернетом виявляється чітка тенденція на отримання задоволення і меншою мірою – на становлення розуміння сутності Інтернет-контенту, мети його поширення, підтексту, формування вміння відбирати та оцінювати контент.

У зв'язку з цим існують наступні ризики розвитку особистості:

- порушення критичного ставлення до себе і своїх вчинків, втрату раціональності та цілеспрямованості поведінки;

- неспроможність особистості адекватно і раціонально моделювати своє майбутнє, нереалістичність її планів, занадто високі домагання і надмірну безкомпромісність у виборі життєвих цілей;

- пасивність, дефіцит емоційної енергії в реальному житті, емоційну скутість та байдужість у реальних стосунках;

- парасоціальне спілкування.

Як стверджують психологи, насильницькі відео- і комп'ютерні ігри можуть розвинути агресивність у молоді взагалі і молодшого школяра особливо. Зокрема, вчені виділяють основні наслідки експозиції (демонстрування) сцен насильства на розвиток особистості учня початкової школи:

- імітація, яка збільшує частоту насильницьких дій у реальному житті під впливом медіа;
- агресія – формування особистісних рис глядача, схильного до насильницьких дій;
- залякування – відчуття страху і зростання тривожних станів, які пригнічують розвиток особистості [4].

Отже, опрацювання теоретичного матеріалу підтвердило, що на сьогодні немає однозначної відповіді з питань впливу Інтернету на процес формування особистості. Не можна однозначно визнати, що Інтернет має тільки негативний вплив на формування особистості дитини, або лише позитивний.

Література

1. Баришполець О. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію / О. Баришполець // Соціальна психологія. – 2006. – № 6. – С. 153–163.
2. Калінеску Т. В. Соціальна відповідальність : підручник / Т. В. Калінеску, Г. С. Ліхоносова, В. С. Альошкін. – Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор.: В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко ; за науковою ред. В. В. Різуна. – Київ : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
4. Сагайдак Г. В. Медіаосвіта у навчально-виховному процесі початкової школи : стаття / Г. В. Сагайдак // Актуальні проблеми сучасної науки. – 2004. – № 2. – С. 145–146.
5. Челишева І. В. Перші кроки в освоєнні сімейної медіаграмотності / І. В. Челишева // Медіатека. – 2006. – № 3.
6. Черноус В. В. Ризики та безпеки Інтернету [Електронний ресурс] / В. В. Черноус, Т. В. Кобець. – Режим доступу:
<http://konf.koippo.kr.ua/blogs/index>. – Назва з екрана.